Referendum: analýza mediálneho diskurzu 2

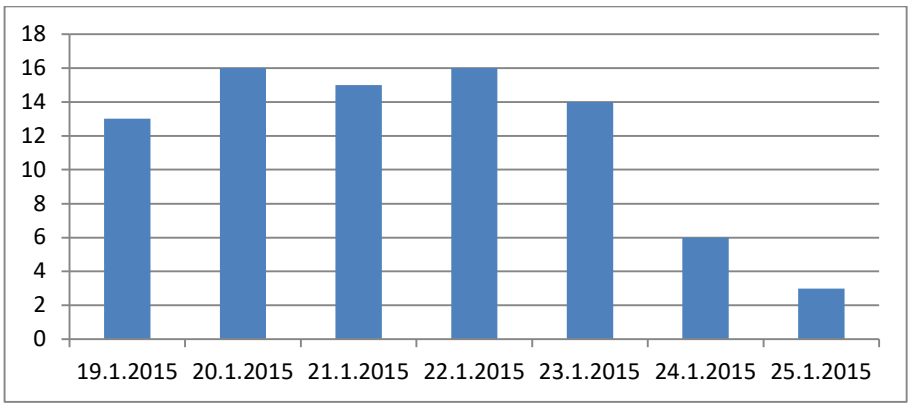
V médiách sa bojuje aj o pomenovanie referenda (analýza II)

Záujem médií o tému referenda výrazne stúpa, pričom sa zľahka obrusuje ostrie negatívneho naladenia textov. V analýze referendového mediálneho diskurzu pokračujeme týždňom od pondelka 19. januára do nedele 25. januára.

Vzorku printových a webových médií sme obohatili o Hospodárske noviny, ktoré rozšírili tím SME, Pravdy, Denníka N, Týždňa, Postoya a Jetotak na sedem médií. Celkovo sme získali 83 textov, čo znamená oproti predchádzajúcim 46 textom nárast, aj keď odrátame 12 príspevkov HN. Pri rovnakej vzorke môžeme teda hovoriť o 54-percentnom náraste.

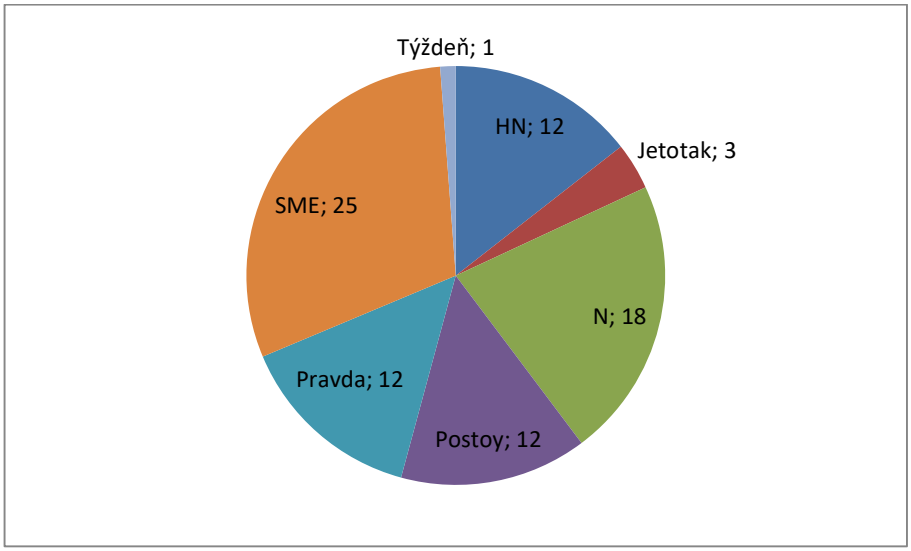
Aj tento týždeň mal „klobúkový" priebeh z hľadiska kvantity textov, avšak s vrcholom presunutým k začiatku týždňa. Produkcia v pracovných dňoch bola pomerne vyrovnaná, výrazný pokles zaznamenala cez víkend a čiastočný v pondelok, čo zodpovedá rytmu redakčnej práce.

Graf č. 1: Počet textov v jednotlivých dňoch

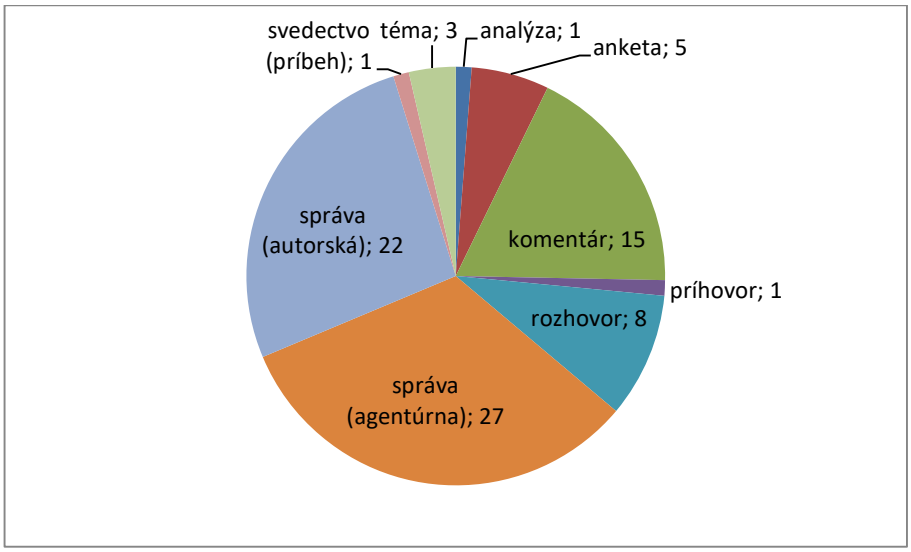
Jednoznačne najväčší záujem javil o tému denník SME (takmer tretina celkovej produkcie) a rozpísal sa aj portál Postoy, ktorý držal krok s denníkmi a o celú dĺžku predbehol Jetotak aj Týždeň.

Graf č. 2: Počet textov v jednotlivých médiách

Zo žánrového hľadiska hrali prím správy, naklonené mierne v prospech agentúrnych (na tých žili najmä Hospodárske noviny a Pravda, v SME boli autorské správy pomerne rovnako silné a v Denníku N publikovali v danom týždni jedinú agentúrnu správu popri siedmich autorských). Pod komentáre sme – znova – zaradili aj poetickejšie názorové žánre, ako esej, glosa, stĺpček či úvaha (všetky zastúpené jedenkrát). Spomedzi denníkov bolo komentátorsky najsilnejšie SME (deväť textov), žiaden komentár nepublikovali Hospodárske noviny (ak nehovoríme o komentári obsiahnutom v spravodajských textoch, viď nižšie). Denník N sa sústredil na ankety (tento žáner si v súvislosti s referendom neosvojilo žiadne iné médium). Spomedzi raritných žánrov hodno spomenúť svedectvo publikované v SME (príbeh slovenskej lesby žijúcej s partnerkou a dvoma deťmi vo Veľkej Británii) a príhovor prezidenta adresovaný zástupcom cirkví, ktorý odpublikoval Denník N.

Graf č. 3: Počet textov podľa žánrov

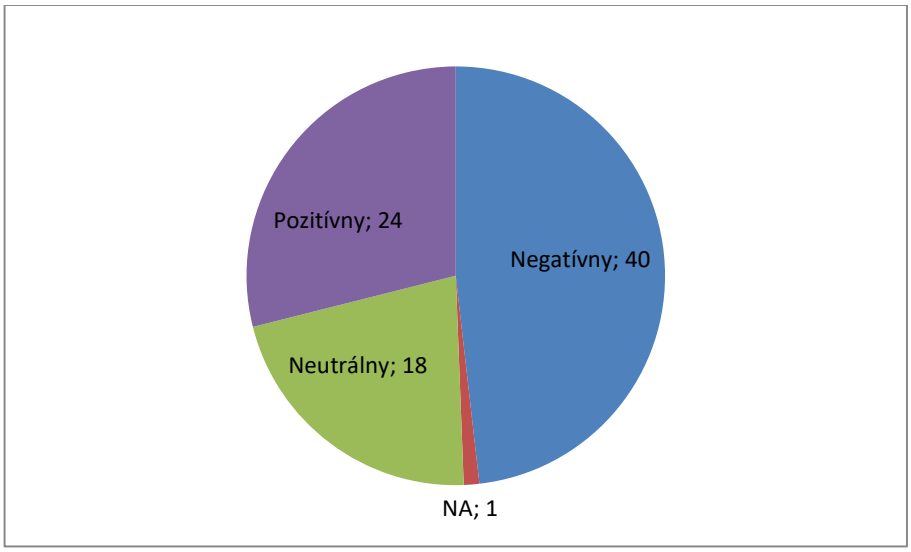

V porovnaní s predchádzajúcim analyzovaným týždňom sme zaznamenali posilnenie spravodajského žánru (vďaka rozšíreniu vzorky o HN, ktoré publikovali okrem jedného rozhovoru výlučne správy) a oslabenie komentárov.

V jednotlivých médiách sa zároveň vyprofilovali interní spravodajskí redaktori „špecializovaní“ na referendum: v Denníku N Miro Kern, v SME Daniela Jancová, v HN Peter Kováč, na Postoyi Imrich Gazda. Komentátorov denníky striedali, viackrát sa k téme vyjadroval iba Juraj Hrabko (trikrát) a Peter Schutz (dvakrát), obaja v SME.

Podiel negatívne ladených textov bol takmer presne polovičný, čo predstavuje oproti predchádzajúcemu týždňu pokles o 4 %. Vo zvyšnej polovici si zároveň pozitívne a neutrálne texty vymenili pozície – podiel pozitívnych sa zdvojnásobil a podiel neutrálnych klesol o tretinu. Ako nehodnotiteľný z hľadiska náboja sme posúdili prejav prezidenta Andreja Kisku adresovaný zástupcom cirkví.

Graf č. 4: Náboj textov

Agentúrne správy boli pozitívnejšie ako autorské – vďaka zvyku priebežne prinášať názory rôznych strán v samostatných textoch. Správy z tlačoviek a pod., kde sa dá priestor jednej strane, sú v agentúrach bežné a niekedy ich v „surovom“ stave preberajú aj denníky. Autorské správy boli prevažne negatívne, pričom pozitívne a neutrálne sme našli iba na Postoyi – s výnimkou dvoch správ v SME (jednej pozitívnej od Márie Pihuličovej v Prešovskom Korzári a jednej neutrálnej od Daniely Jancovej). Podobne, pozitívne ladené komentáre vychádzali iba v SME (dva texty Juraja Hrabka) a na Postoyi (jeden text Štefana Danišovského). Neutrálny komentár uverejnil Denník N (od Konštantína Čikovského), SME (od Juraja Hrabka) a Týždeň (od Evy Čobejovej).

Tab. č. 1: Vzťah náboja a žánrov

Náboj	Anketa	Komentár	Rozhovor	Správa (agentúrna)	Správa (autorská)	Téma	Súčet
Negatívny	0%	60%	50%	38%	57%	100%	50%
Neutrálny	100%	20%	25%	15%	13%	0%	20%
Pozitívny	0%	20%	25%	46%	30%	0%	30%
Súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Spomedzi denníkov bol najnegatívnejšie voči referendu naladený Denník N (žiadny pozitívny text), Pravda a HN dosiahli vďaka agentúrnym správam tretinový podiel pozitívnych textov a podobne SME vďaka komentárom Juraja Hrabka a niektorým správam. Zopakovala sa jednoznačná profilácia portálov Jetotak a Postoy, Týždeň zotrval v neutrálnej pozícii.

Tab. č. 2: Vzťah náboja a médií

Náboj	HN	Jetotak	N	Postoy	Pravda	SME	Týždeň	Súčet
Negatívny	50%	100%	59%	0%	58%	54%	0%	50%
Neutrálny	17%	0%	41%	18%	8%	17%	100%	20%
Pozitívny	33%	0%	0%	82%	33%	29%	0%	30%
Súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Z tematického hľadiska vytlačilo z prvého miesta debatu o neodvysielaní propagačného šotu zbieranie rôznych názorov o potrebe referenda ako takého, pričom takmer polovicu textov tejto kategórie tvorili správy o postoji politických strán a jednotlivých politikov k referendu. Zvyšok sa venoval postojom cirkví, židovskej náboženskej obce a všeobecnému rozoberaniu užitočnosti tohto referenda. Štvrtinový podiel na pozornosti médií si však aj v tomto týždni zachoval odmietnutý šot Aliancie za rodinu, k čomu sa pridalo rozoberanie hereckého obsadenia moderátorky RTVS Natálie Žembovej v ňom. V prvej štvorke najpertraktovanejších tém sa ešte umiestnilo postavenie homosexuálov v spoločnosti (tolerancia voči nim, ich partnerstvá a manželstvá) a adopcie homosexuálmi.

Tab. č. 3: Tematické kategórie

Téma	Počet	Podiel
potreba referenda	28	34%
šot č. 1	20	24%
postavenie homosexuálov	12	14%
adopcie	9	11%
Žembová	5	6%
kampaň	5	6%
neodvysielanie liturgie	5	6%
šot č. 2	4	5%
František	4	5%
ohrozenie rodiny	4	5%

Za týmito témami s odstupom nasledovali napr. texty o kampani pred referendom (zástupcovia komunity LGBTI v nej odmietli diskutovať, aké aktivity vyvíja cirkev a pod.); o neodvysielaní rusínskej gréckokatolíckej liturgie na RTVS pre kňazovu kázeň (jej obsah nebol v sledovanom týždni zverejnený); o vyjadrení pápeža Františka na podporu referenda aj o anonymnom šote zameranom proti adopciám homosexuálmi.

Okrem týchto tém sme narátali ďalších 17 zastúpených minoritnejšie. Tri zmienky si vyslúžilo napr. prezidentovo stretnutie so zástupcami cirkví a jeho vyjadrenie na tému referenda, v podobnej miere

sa médiá venovali vzťahu cirkvi k homosexuálom a vzťahu cirkvi k referendu. Po dve zmienky zaznamenali napr. antikampaň (strany Skok! a LGBTI aktivistov), vianočný pastiersky list arcibiskupa Jána Babjaka, sexuálna výchova či zrušenie diskusie Aliancie za rodinu na Žilinskej univerzite. Spomedzi jednozmienkových tém možno spomenúť napr. informáciu o zrušení inzercie Aliancie za rodinu na portáli Azet.sk alebo o zrušení profilu Aliancie za rodinu na portáli Dakujeme.sk.

V každom texte sme – opäť – skúmali aj jeho argumentačné východiská. Najvýraznejšie sa znova uplatnili argumenty úplnej bezproblémovosti homosexuálnej orientácie a homosexuálneho životného štýlu (nie je na tom nič zlé alebo neprirodzené a nie je dôvod upierať takýmto párom napr. výchovu adoptovaných detí) a obmedzovania menšín (neheterosexuálne orientovaní ľudia predstavujú menšinu, ktorú zvyšok spoločnosti obmedzuje v ľudských právach a ktorú treba podporovať). Ďalšie kľúčové argumenty predošlého týždňa – vzdor proti nanucovaniu morálnych pravidiel zhora a proti redukovaniu problémov rodiny a spoločnosti na rodovú problematiku – však ustúpili mierne do úzadia a na ich miesto sa vyšvihol argument nenávisti voči homosexuálom (sú terčom nelásky, cirkev ich odstrkuje), s ktorým úzko súviseli argumenty odmietania polarizácie spoločnosti (cirkev straší ľudí, rozpútava zbytočnú kultúrnu vojnu) a manipulácie zo strany cirkvi (cirkev stojí v pozadí tohto referenda, zavádza, klame, straší).

Tab. č. 4: Argumentačné kategórie

Argument	Počet	Podiel
homosexualita je OK	17	26%
obmedzovanie menšín	16	25%
nenávisť	13	20%
demokracia	13	20%
nepolarizovať	10	15%
cirkev manipuluje	10	15%
rodinu treba chrániť	9	14%
nanucovanie zhora	9	14%
elity a médiá manipulujú	8	12%
prirodzenosť	5	8%
nezaujímavé	5	8%
buďme realisti	5	8%
LGBTI aktivizmus	4	6%
objektivita	4	6%
neprofesionalita	4	6%

Z argumentov v prospech referenda bol v danom týždni najsilnejší argument demokracie – referendum je dôležitý nástroj priamej vôle občanov, nech zaznie hlas ľudu! Kým toto bol v porovnaní s predchádzajúcim týždňom nový vklad do diskusie, opakovali sa aj staršie kľúčové argumenty zástancov referenda: potreba chrániť rodinu a vzdor proti manipulácii elít a médií a ich totalitným ideologickým sklonom.

Pomerne často sa opakoval ešte argument prirodzenosti, teda Božieho zákona, ktorý je dnes v defenzíve a na jeho obranu treba odvahu. Nechcieť vidieť hranice dobra a zla je podľa tohto presvedčenia sebazničujúce. Zástancovia referenda stavali aj na argumente odporu voči LGBTI

aktivizmu – napr. Anton Srholec v ankete pre Denník N povedal, že ľudia s inou orientáciou príliš vyskakujú a svoj údel by si mali skromne niesť ako fyzicky či mentálne postihnutí.

Na druhej strane sa opakoval argument, že témy referenda ľudí vôbec nezaujímajú a nie sú dôležité; že objektivita v médiách znamená nedať priestor jednej strane, ak druhá nejaví záujem diskutovať; a že zástancovia referenda sú neprofesionálni (resp. neschopní).

S výskytom trikrát a menej sme zaznamenali ďalších 15 argumentačných línií, medzi ktorými dominovalo presvedčenie, že žiadne ľudské práva sa tu neporušujú a že sa, naopak, nedodržiava náboženská sloboda (po tri výskyty). Dvakrát autori stavali svoje pointy napr. na slobode prejavu, na prioritnom práve rodičov na výchovu svojich detí (pred štátom či školou) alebo na tom, že homosexuálny životný štýl nie je dobrý. Do tejto kategórie dvojvýskytových argumentov spadalo aj presvedčenie, že vývoj je pozitívny a totožný s pokrokom. Z argumentov, ktoré sa vyskytli jedenkrát, hodno spomenúť napr. presvedčenie, že inštitút manželstva má byť v prvom rade v službe osobného šťastia jednotlivca; že objektivita nemôže byť modlou alebo otázku Rudolfa Sivého v správe Denníka N, čo je to zlo. Reagoval ňou na arcibiskupa Stanislava Zvolenského, podľa ktorého je sloboda viac než tolerancia a vyžaduje si vnútorné akceptovanie hraníc dobra a zla.

Celkový obraz o referendovom mediálnom diskurze v danom týždni dotvorí pohľad na lexiku, konkrétne expresívne pomenovania používané na oboch názorových stranách. V porovnaní s predchádzajúcim týždňom poklesla frekvencia „fanatikov“ a „fundamentalistov“, najvyhranenejší autori a médiá si ich však nenechali ujsť: na Jetotak ich vo svojej eseji zaangažoval Matej Ivančík, v Pravde Peter Javůrek pridal „šarlatánov“ a „farárov“. Tvrdé slová padali aj v súvislosti s anonymným videom proti adopciám homosexuálov, kde Denník N citoval Natáliu Blahovú zo SaS („trestný čin extrémizmu“ z „nenávisti pre sexuálnu orientáciu“) a Juraja Miškova zo Skoku! („trestný čin verejného podnecovania nenávisti pre sexuálnu orientáciu“). Z opačnej strany im kontroval autor mnohých zľudovených bonmotov pápež František svojou „totalitou ideológie“.

Osobitnú zmienku si v tejto súvislosti zasluhuje vojna pojmov označujúcich samotné referendum. Zápas o jeho interpretáciu premietnutý do pomenovaní vystihuje veta Daniela Krajcera zo Skoku!, ktorý v relácii TA3 *V politike* konštatoval, že toto referendum „nie je za rodinu, ale proti konkrétnej skupine ľudí“. Reagoval hovorca Aliancie za rodinu Anton Chromík: „Naozaj je za rodinu“. S predložkami a menami žonglujú spravodajcovia aj komentátori – tí referendu naklonení ho nazývajú napr. „referendom o ochrane rodiny“, tí druhí „referendom proti homosexuálom“. S pomerne kompromisným pomenovaním prišiel v komentári pre Denník N Konštatnín Čikovský, ktorý ho nazval „referendom proti rozširovaniu práv homosexuálov“.

Predložené zistenia možno zhrnúť do postrehu, že vďaka zvýšenej publikačnej aktivite Postoya a vďaka preberaniu pozitívne ladených agentúrnych správ sa referendový mediálny diskurz mierne posunul od negatívneho a neutrálneho vnímania k pozitívnemu. Tematicky sa stále na špici držalo neodvysielanie šotu Aliancie za rodinu, spolu so záujmom médií o názory politikov a politických strán. Argumentačne sa diskurz rozšíril o líniu nenávisti a polarizácie na jednej strane a o presvedčenie o potrebe dať priestor hlasu ľudu na druhej strane. Do popredia sa dostal otvorený zápas o interpretáciu referenda cez jeho pomenovanie: za rodinu, alebo proti homosexuálom.

Terézia Rončáková